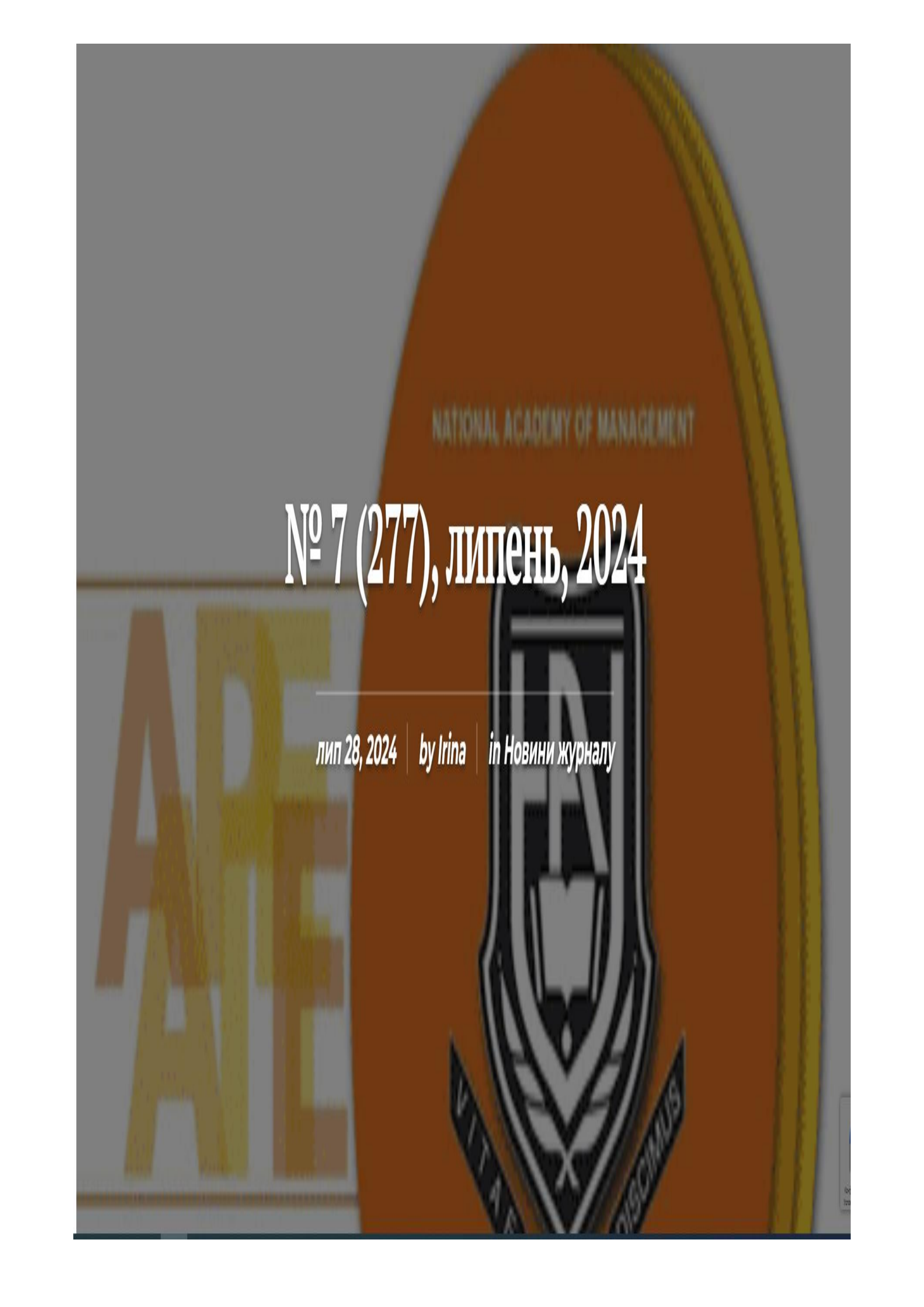

№ 7 (277), липень, 2024

лип 28, 2024 | by Irina | in Новини журналу

Редакційна колегія

<i>Штулер Ірина Юріївна</i>	Головний редактор доктор економічних наук, професор
<i>Єрмошенко Микола Миколайович</i>	Заступник головного редактора доктор економічних наук, професор
<i>Герасимчук Наталія Андріївна</i>	доктор економічних наук, професор
<i>Голубка Степан Михайлович</i>	доктор економічних наук, професор
<i>Єрохін Сергій Аркадійович</i>	доктор економічних наук, професор
<i>Корнєєв Максим Валерійович</i>	доктор економічних наук, доцент
<i>Костинець Юлія Володимирівна</i>	кандидат економічних наук, доцент
<i>Костюк Валентин Романович</i>	кандидат економічних наук, доцент
<i>Кукса Ігор Миколайович</i>	доктор економічних наук, професор
<i>Лопатін Олексій Костянтинович</i>	доктор фізико-математичних наук, професор
<i>Неговська Юлія Миколаївна</i>	кандидат економічних наук
<i>Паризький Ігор Володимирович</i>	доктор економічних наук, кандидат юридичних наук
<i>Савенков Олександр Іванович</i>	доктор технічних наук, професор
<i>Штангрет Андрій Михайлович</i>	доктор економічних наук, професор
<i>Штань Марина Володимирівна</i>	кандидат економічних наук
<i>Andrlic Berislav</i>	PhD, assistant professor (Хорватія)
<i>Han Si Thu</i>	PhD, assistant professor (Китай)
<i>Pazarskis Michail</i>	PhD, assistant professor (Греція)
<i>Samedova Elnara</i>	PhD, associate professor (Азербайджан)
<i>Titrek Osman</i>	PhD, professor (Турція)

ЗМІСТ

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Іщенко С.В., Шкаран В.Б., Ткач В.П. [\(анотація\)](#)

[Теоретичні аспекти організації управління формуванням, використанням та розвитком потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємств](#)

Ульву Новрузов [\(анотація\)](#)

[Роль університетів у застосуванні зелених технологій на малих та середніх підприємствах](#)

Пащенко П. О., Сухомлин Л. В., Ткач М. Є. [\(анотація\)](#)

[Модель впровадження проектів енергозбереження в інноваційно орієнтованих організаціях в умовах безпекових викликів та управління змінами](#)

Рабчук С.В. [\(анотація\)](#)

[Моделювання системи управління ефективністю операційної діяльності інноваційно орієнтованих підприємств в умовах динамічних змін](#)

Базик О.В. [\(анотація\)](#)

[Теоретичні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах](#)

Колесник Т.В., Підвальна О.Г., Поліщук В.В. [\(анотація\)](#)

[Моделювання системи управління персоналом інноваційно орієнтованих підприємств в умовах дефіциту кадрів та розвитку міжнародного агробізнесу](#)

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Чигринський В.А. [\(анотація\)](#)

[Політико-правове конструювання системи кризового менеджменту у сфері національної безпеки і оборони Румунії: уроки для України](#)

123-129

ЕКОНОМІКА

Антонюк Н.А., Костюк В.Р. [\(анотація\)](#)

[Рециклінг будівельних відходів під час війни в Україні](#)

Лютак О.М., Баула О.В., Небаба Н.О., Федоренко О.В., Грицай О.В. [\(анотація\)](#)

[Моделювання впливу еколого-економічних факторів на зростання ВВП країн](#)

Федірець О.В., Крахмальова Т.А., Іващук О.А. [\(анотація\)](#)

[Взаємозв'язок процесів зростання і адаптивного розвитку в агропродовольчій сфері та зеленому туризмі в системі управління змінами](#)

Данкевич В.Є., Данкевич А.Є. [\(анотація\)](#)

[Інтернет речей та штучний інтелект як ключові елементи інноваційного розвитку підприємств в епоху цифрових викликів](#)

Іванов К.Р. [\(анотація\)](#)

Венчурне фінансування: сутність, особливості та сучасний стан

Діброва А.Д., Діброва Л.В., Клименко М.С. [\(анотація\)](#)

Формування системи управління ризиками аграрних підприємств

Крахмальова Н.А., Кажан С.С. [\(анотація\)](#)

Інтегральне оцінювання інноваційного потенціалу підприємництва в умовах інформаційної економіки

Дем'яненко А.А., Семенов А.О. [\(анотація\)](#)

Теоретико-методичні аспекти оцінювання людського капіталу

Устік М.Є. [\(анотація\)](#)

Зарубіжний досвід сталого розвитку університетів

Кравчук І.І., Топольницький П.П. [\(анотація\)](#)

Інноваційні підходи до державного регулювання земельних ресурсів на основі ГІС-технологій

Наумчук В.В. [\(анотація\)](#)

Стратегії відновлення та рекультивації земель після воєнних конфліктів

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Корнилюк А.В., Корнилюк Р.В. [\(анотація\)](#)

Секторальний аналіз фінансової стійкості бізнесу України в умовах системної нестабільності

Терещенко О.О., Беззуб Б.Ю., Стегайло В.А. [\(анотація\)](#)

Ризики співпраці транснаціональних компаній з автократіями: наслідки для корпоративних фінансів

Ляхова О.О., Свідерська І.М., Садовий Д.Ю. [\(анотація\)](#)

Організаційно-економічні засади формування податкової системи в Україні

Бєбко С.В., Бурда Н.В., Богданець Б.Б. [\(анотація\)](#)

Оцінювання ефективності взаємодії банківської системи та інноваційного підприємництва в умовах міжнародного маркетингу

Стащук Д.М., Алексін Г.О. [\(анотація\)](#)

Стратегічні підходи до інтеграції SG в корпоративному управлінні на основі цінностей

Олег В. Федірець¹, Тетяна А. Крахмальова², Олександр А. Івашчук³
**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОЦЕСІВ ЗРОСТАННЯ І АДАПТИВНОГО
РОЗВИТКУ В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ ТА ЗЕЛЕНОМУ
ТУРИЗМІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ**

Агропродовольча система стикається з численними викликами, такими як зміна клімату, дефіцит ресурсів, зростання населення та мінливість ринкових умов. Зелений туризм, з іншого боку, пропонує екологічно чисті та стійкі альтернативи традиційним формам туризму. Дослідження взаємозв'язку цих двох секторів може допомогти розробити стратегії, які сприяють стійкому зростанню та адаптації до змін. Зміна клімату негативно впливає на агропродовольчу систему, що призводить до зниження врожайності, посух, повеней та інших стихійних лих. Зелений туризм може допомогти пом'якшити наслідки зміни клімату, стимулюючи місцеві економіки та зменшуючи викиди парникових газів. Дослідження може допомогти розробити інноваційні рішення, які сприяють адаптації до зміни клімату та інших глобальних викликів. Споживачі все більше прагнуть до екологічно чистих продуктів харчування та стійких подорожей. Розвиток агропродовольчої системи та зеленого туризму може задовольнити цей попит, створюючи нові можливості для бізнесу та робочі місця. Дослідження може допомогти зрозуміти потреби та очікування споживачів, а також розробити продукти та послуги, які відповідають цим потребам. Агропродовольча система та зелений туризм тісно пов'язані з використанням природних ресурсів та екосистемних послуг. Дослідження взаємозв'язку цих двох секторів може допомогти розробити стратегії стійкого використання ресурсів та збереження екосистемних послуг. Агропродовольча система та зелений туризм відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку, створюючи робочі місця, стимулюючи місцеві економіки та зменшуючи бідність. Дослідження може допомогти розробити політику та програми, які сприяють інклюзивному та стійкому розвитку. Загалом, дослідження взаємозв'язку процесів зростання та адаптивного розвитку в агропродовольчій сфері та зеленому туризмі в системі управління змінами має велике значення для забезпечення стійкості, адаптації до змін та соціально-економічного розвитку. За своєю суттю механізм адаптивного розвитку в агропродовольчій сфері та зеленому туризмі — це алгоритм взаємодії комплексу методів і інструментів стратегічного управління, спрямованих на формування та підтримку на необхідному рівні ефективності даної моделі соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: процес, адаптивний розвиток, агропродовольча сфера, зелений туризм, система, управління змінами.

Рис. 1. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-277-152-164

Oleg Fedirets, Tetiana Krakhmalova, Oleksandr Ivashchuk
**RELATIONSHIP OF PROCESSES OF GROWTH AND ADAPTIVE
DEVELOPMENT IN AGRICULTURE AND GREEN TOURISM
IN THE CHANGE MANAGEMENT SYSTEM**

The agri-food system faces multiple challenges, such as climate change, resource scarcity, population growth, and changing market conditions. Green tourism, on the other hand, offers environmentally friendly and sustainable alternatives to traditional forms of tourism. Exploring the

¹ Poltava State Agrarian University. Ukraine.

² Interregional Academy of Personnel Management. Ukraine.

³ Volodymyr Dahl East Ukrainian National University. Ukraine.

relationship between these two sectors can help develop strategies that promote sustainable growth and adapt to change. Climate change has a negative impact on the agri-food system, which leads to reduced yields, droughts, floods and other natural disasters. Green tourism can help mitigate the effects of climate change by boosting local economies and reducing greenhouse gas emissions. Research can help develop innovative solutions that help adapt to climate change and other global challenges. Consumers are increasingly looking for sustainable food and sustainable travel. The development of agri-food systems and green tourism can meet this demand, creating new business opportunities and jobs. Research can help understand consumer needs and expectations and develop products and services that meet those needs. The agri-food system and green tourism are closely related to the use of natural resources and ecosystem services. Investigating the relationship between these two sectors can help develop strategies for sustainable resource use and conservation of ecosystem services. The agri-food system and green tourism play an important role in socio-economic development, creating jobs, stimulating local economies and reducing poverty. Research can help design policies and programs that promote inclusive and sustainable development. In general, the study of the interrelationship of growth processes and adaptive development in the agro-food sector and green tourism in the system of change management is of great importance for ensuring sustainability, adaptation to changes and socio-economic development. In its essence, the mechanism of adaptive development in the agro-food sector and green tourism is an algorithm of interaction of a complex of strategic management methods and tools aimed at forming and maintaining the required level of effectiveness of this model of socio-economic development.

Keywords: process, adaptive development, agriculture, green tourism, system, change management.

Peer-reviewed, approved and placed: 20.07.2024.

Постановка проблеми. Агропродовольча система стикається з численними викликами, такими як зміна клімату, дефіцит ресурсів, зростання населення та мінливість ринкових умов. Зелений туризм, з іншого боку, пропонує екологічно чисті та стійкі альтернативи традиційним формам туризму. Дослідження взаємозв'язку цих двох секторів може допомогти розробити стратегії, які сприяють стійкому зростанню та адаптації до змін. Зміна клімату негативно впливає на агропродовольчу систему, що призводить до зниження врожайності, посух, повеней та інших стихійних лих. Зелений туризм може допомогти пом'якшити наслідки зміни клімату, стимулюючи місцеві економіки та зменшуючи викиди парникових газів. Дослідження може допомогти розробити інноваційні рішення, які сприяють адаптації до зміни клімату та інших глобальних викликів. Споживачі все більше прагнуть до екологічно чистих продуктів харчування та стійких подорожей. Розвиток агропродовольчої системи та зеленого туризму може задовольнити цей попит, створюючи нові можливості для бізнесу та робочі місця. Дослідження може допомогти зрозуміти потреби та очікування споживачів, а також розробити продукти та послуги, які відповідають цим потребам. Агропродовольча система та зелений туризм тісно пов'язані з використанням природних ресурсів та екосистемних послуг. Дослідження взаємозв'язку цих двох секторів може допомогти розробити стратегії стійкого використання ресурсів та збереження екосистемних послуг. Агропродовольча система та зелений туризм відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку, створюючи робочі місця, стимулюючи місцеві економіки та зменшуючи бідність. Дослідження може допомогти розробити політику та програми, які сприяють інклюзивному та стійкому розвитку. Загалом, дослідження

взаємозв'язку процесів зростання та адаптивного розвитку в агропродовольчій сфері та зеленому туризмі в системі управління змінами має велике значення для забезпечення стійкості, адаптації до змін та соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За своєю суттю механізм адаптивного розвитку в агропродовольчій сфері та зеленому туризмі — це алгоритм взаємодії комплексу методів і інструментів стратегічного управління, спрямованих на формування та підтримку на необхідному рівні ефективності даної моделі соціально-економічного розвитку.

Важливою є роль держави у забезпеченні розвитку. Державна політика може бути забезпечена через реалізацію відповідної стратегії державної підтримки розвитку. Основні її положення мають бути спрямовані на виконання таких завдань: створення адресної, систематичної, своєчасної, прозорої державної фінансової підтримки, на основі стійких механізмів спрямування та використання бюджетних коштів, враховуючи галузеву специфіку; адаптація податкової та бюджетної політики до вимог Європейського Союзу та Світової організації торгівлі, зокрема вдосконалення механізму оподаткування шляхом заміни об'єкта та формування більш адекватної системи місцевих податків і зборів; корегування податкового регулювання відповідно до функціонального підходу [2-5; 7; 9].

Податкові пільги необхідно надавати не за галузевим принципом, як це відбувається нині, а як стимулювання певних суспільно важливих функцій, що сприятиме досягненню пріоритетів не тільки господарськими одиницями, а й галузей в цілому; формування правових та інституційних засад для фінансування лізингових операцій приватними структурами та поступове зведення державного впливу до функцій контролюючого органу щодо лізингу; удосконалення інфраструктури через створення трирівневої системи кредитування, що формуватиметься на місцевому, регіональному та національному рівнях; контроль над системою ризиків через створення спеціального органу з управління ризиками та законодавчого забезпечення цих відносин [1; 6; 8; 10]. Дослідження даних аспектів має проводитися більш системно.

Мета цієї статті полягає в дослідженні взаємозв'язку процесів зростання і адаптивного розвитку в агропродовольчій сфері та зеленому туризмі в системі управління змінами.

Основні результати дослідження. У сільській місцевості економічні взаємовідносини виступають базисом, на основі якого відбувається формування можливостей розвитку політичних, економічних та соціально-культурних явищ та процесів, та виявлення взаємозалежності між ними. За умов швидкої ринкових трансформацій сільська економіка показала занадто повільну реакцію на нові виклики та погану реалізацію можливості для економічного розвитку. В той же час село, як член відкритого глобального економічного простору, повинно брати активну участь у глобальних світових процесах — зменшення кількості та питомої ваги зайнятих у сільському господарстві; діджиталізація всіх сфер життєдіяльності; посилення впливу міжнародної торгівлі; висока інтенсивність міграційних процесів; розвиток

дистанційних форм зайнятості. Це призвело в першу чергу до погіршення ринку праці внаслідок скорочення пропозиції робочих місць в сільській місцевості, в той же час розширилися доступ та можливості отримання додаткових доходів поза межами сільської економіки.

Враховуючи сучасні глобальні умови розвитку економічної діяльності нами на найближчу перспективу сформовано тенденцій розвитку сільського населення:

- розвиток альтернативної та малої енергетики посилить децентралізацію виробництва та постачання енергії завдяки розширенню можливостей дрібних економічних суб'єктів забезпечити значні обсяги виробництва чистої енергії, та розширення можливостей для її накопичення та зберігання;

- диференціація глобальних ринків та посилення уваги до кліматично-безпечної сільськогосподарської діяльності: виокремлення лідерів споживчого ринку викликали збільшення обсягів міжнародної торгівлі сировиною для виробництва тваринницької продукції у зазначених регіонах; посилення запитів суспільства на розвиток коротких продовольчих ланцюгів, та заміщення ними традиційних технологій виробництва (штучна тваринницька продукція, товари-замінники традиційних видів продуктів, розвиток риборозведення у закритих внутрішніх водоймах, включно із морськими видами риб тощо);

- децентралізація дрібновузлового промислового виробництва удосконалення інфраструктури, особливо логістичної, прийнятна вартість робочої сили є головними умови розвитку конкурентних переваг сільської місцевості, що дозволяють отримати економічні вигоди побудові локальних промислових виробництв;

- глибоке проникнення в сільську місцевість Інтернету речей та хмарних сервісів, завдяки удосконаленню цифрових технологій, забезпечує розширення переліку та поліпшення якості послуг, дозволяє збільшити територіальне охоплення даними послугами, позитивно впливає на створення додаткової вартості, підвищує рівень наповнення місцевих бюджетів;

- поява нових можливостей впровадження GPS-сервісів (особливо у напрямку автопілотування виробничих машин), нові можливості використання безпілотних літальних апаратів (дронів), як на рівні традиційних процесів, так і поява нових. Це має як негативний ефект – скорочення робочих місць традиційних сферах, наприклад, що стосується управління технічними засобами, так і позитивні сторони – можливості дистанційного отримання послуг, та поліпшення логістики мологабаритних товарів – продукти харчування, пошта, ліки;

- поява нових можливості для зайнятості сільських мешканців завдяки поліпшенню цифрових засобів зв'язку в сільській місцевості.

Вплив описаних тенденцій забезпечить зменшення різниці між містом та селом, що вплине на зміну структури економічної діяльності та зайнятості сільського населення.

Сільська місцевість України здійснює поступовий перехід до нового типу економічного розвитку, проте ми спостерігаємо не задовільні темпи його реалізації, коли в процесі структурних змін сільської економіки відбувається

консервація певних негативних явищ в сільському господарстві — розширення неформального сектору зайнятості та вивільнення значних обсягів робочої сили. За умови низької якості економічних благ в сільській місцевості існують значні обмеження у формуванні прийняттого рівня доходів. При цьому рівномірний розподіл низки доходів та їх більш у сільській місцевості певним чином урівноважує розподіл економічних благ. Але такий тип «рівності у бідності», з урахуванням обмеженого доступу до якісних джерел формування економічних благ у сільській місцевості негативно впливає на економічний розвиток села.

Зростання та розвиток агропродовольчої сфери, тісно пов'язаний із поняттям «інклюзивний сільський розвиток». В той же час між ними існують і серйозні концептуальні розбіжності. Аграрне зростання ми можемо оцінити у вигляді вартісних показників, які характеризують обсяги виробництва, експорту чи імпорту. Також аграрне зростання має тісний зв'язок із обсягами інвестиціями, які здійснюють бізнесові структури, забезпечуючи формування індустріального аграрного виробництва. При цьому вони головну увагу приділяють збільшенню обсягів сільськогосподарського виробництва, нарощування експортного потенціалу, а реалізація даних цілей на індустріальній основі призводить до ігнорування добробуту сільського населення, адже виникає ситуація коли економічні інтереси ставляться вище за суспільні.

Економічний добробут працівників агропродовольчої сфери визначається аграрним розвитком, не залежно це наймані працівники чи власники в межах традиційного сільськогосподарського виробництва. Аграрний розвиток — слід розуміти як зростання аграрного виробництва, при якому отримані вигоди будуть рівномірно розподілені між усіма, хто брав участь у процесах сільськогосподарського виробництва, за умови підвищення продуктивності способом, який є прийнятним для навколишнього середовища [3].

Основу сільського розвитку формують як аграрне зростання так і аграрний розвиток, завдяки взаємодії яких відбувається диверсифікація доходів фермерів, домогосподарств та селян за рахунок появи нових робочих місць та працевлаштування сферах не пов'язаних із агропродовольчою. Отже, сільський розвиток формується завдяки зростанню доходів та добробуту сільських жителів. У порівнянні із аграрним розвитком він також передбачає і людський розвиток, який відбувається за рахунок реалізації соціальних та екологічних цілей, забезпечення екологічної рівноваги, впровадження заходів спрямованих на охорону та удосконалення місцевих ландшафтів. В межах сільського розвитку ми розглядаємо рівень економічного добробуту, показники що характеризують стан охорони здоров'я, освіти рівень забезпеченості соціальними послугами. Для сільського розвитку важливими складовими виступає сільськогосподарська продуктивність, комерціалізацію діяльності, розширення перспектив сільського підприємництва, підтримка диверсифікації виробництва та поліпшення якості життя, що характеризується кращим забезпеченням сільських жителів необхідними послугами, розширення доступу до нових знань та інформації. Це впливає на покращення

сільського життя, забезпечує можливості для сталого використання місцевих ресурсів, дозволяє ширше реалізувати людський потенціал.

Інклюзивний сільський розвиток – розглядається в якості результату, й паралельно в якості інструменту сільського соціально-економічного розвитку, головним завданням якого є поліпшення якості життя, в процесі якого відбувається реалізація економічних, соціальних і політичних прав, важливе значення при цьому має використання переваг локального середовища, які здатні підтримати розвиток наявного потенціалу. Реалізація процесу в такій якості забезпечує зростання економічних можливостей та дозволяє підвищити рівень життя в сільській місцевості в межах всіх соціальних груп, особливо стосовно жінок, молоді, дрібних фермерів, етнічних груп, маргіналізованих прошарків.

Аграрне зростання, аграрний та сільський розвиток тісно пов'язані між собою та з інклюзивним сільським розвитком (рис. 1).

Забезпечення сільського розвитку не можливе без аграрне зростання та аграрного розвитку. Саме динамічне зростання сільського господарства дозволяє вирішити проблемні питання сільського розвитку.

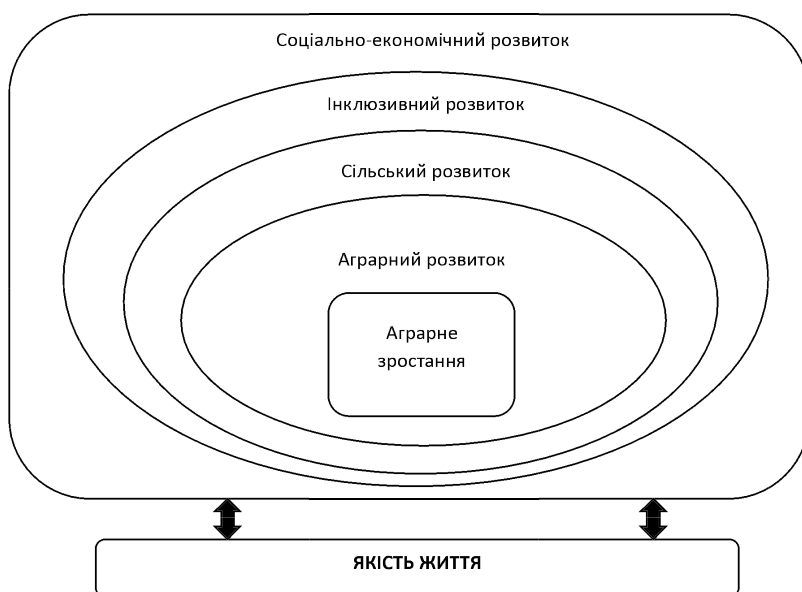

Рис. 1. Взаємозв'язок процесів зростання і адаптивного розвитку в агропродовольчій сфері, власна розробка

Еволюція концепції сільського розвитку відбувалася в залежності від переваги тих чи інших процесів переважали на певному етапі розвитку, та зазнала суттєвих змін впродовж останніх кількох десятиліть стосовно її трактування та практичної реалізації.

Розвиток сільських територій в межах галузевого підходу (до 1970-х років) розглядався як невід’ємна складова сільського господарства, при концентрації уваги на нарощуванні обсягів аграрного виробництва. Більшість країн в даних умовах стимулювали сільськогосподарських виробників до нарощування обсягів виробництва продукції. Світовий банк (початок 1980-х років) запропонував новий підхід до сільського розвитку — це стратегія, спрямована на підвищення економічного й соціального рівня життя конкретної групи осіб — сільської бідноти [6]. Зазначена концепція набула важливого значення в процесі зміщення акцентів у пріоритетах розвитку сільського господарства, та була деталізована в Цілях розвитку тисячоліття ООН 2000 р. Даний документ концентрує увагу на необхідності подолання бідності сільського населення, яка має тісний зв’язок не лише з рівнем його матеріального добробуту, вплив на неї мають також інші аспекти життєдіяльності. В процесі подальших дискусій значна увага була приділена екологічній складовій економічного зростання та кліматичним змінам, які спонукали до розширення концепції сільського розвитку не лише проблемами сільської бідності, велика увага була зосереджена на структурних складових, які знаходяться за межами забезпечення економічного зростання, підвищення прибутковості та збільшення обсягів виробництва та експорту.

Таким чином був сформований «Порядок денний сталого розвитку 2030», який передбачає більш глибоке розуміння сутності процесів сільського розвитку, особливо що стосується поліпшення якості життя сільських мешканців, коли в один ряд із матеріальним добробутом виносяться проблеми поліпшення стану здоров’я та раціону харчування, забезпечення якісними освітніми та культурними послугами, формування умов екологічно безпечного проживання, усунення гендерної та соціальної нерівності. Кінцевою метою сільського розвитку є підвищення якості життя селян, що забезпечується завдяки формуванню нової концепції сільського розвитку, в основі якої знаходяться чинники нефінансового характеру, які мають визначальний вплив забезпечення високої якості життя сільського населення.

Високий рівень сільського розвитку в різних країнах, досягнутий за рахунок структурних трансформацій у кінці 1970-х років відбувався на основі розвитку сільського господарства та реалізації заходів, які в першу чергу були орієнтованими на вирівнювання доходів та поліпшення соціальних індикаторів рівня життя на сільських територіях. В основі цих процесів знаходилася земельна політика, завдяки якій забезпечувалися сприятливі умови для землеволодіння та землекористування сільських мешканців, які бажали займатися сільським господарством. Повинен бути забезпечений високий рівень інвестиції, у розвиток систем базового обслуговування сільських мешканців, формування ефективної системи соціального забезпечення, забезпечення умов для надання якісних медичних та освітніх послуг для сільського населення, що сприятиме зниженню нерівності між містом та селом — жителями сільських та міських регіонів.

Для України характерною є ситуація, коли збільшення виробництва та нарощування експорту сільськогосподарської продукції здійснюється практично відособлено від вирішення проблематики сільського розвитку. В

останні роки Україна перетворилася на світового аграрного лідера. В той же час існує значне занепокоєння стосовно глобальної тенденції посилення впливу від збільшення експорту сільськогосподарської продукції на місцеві громади з точки зору гарантування їх прав на землю, воду, забезпечення їх продовольчої безпеки. Важливими є питання налагодження співпраці у напрямку забезпечення соціально-економічного розвитку агропродовольчої сфери, реалізації принципів справедливості та суспільної відповідальності у процесі нарощування інвестицій в аграрний бізнес.

На етапі становлення державна аграрна політика України характеризувалася значними обсягами сільськогосподарських дотацій для аграрного бізнесу, на що спрямовувалися значні бюджетні кошти, проте ці заходи практично не впливали на поліпшення місцевої економіки та зростання якості життя на сільських жителів, адже в першу чергу вони стосувалися стимулювання виробництва експортоорієнтованих видів сільськогосподарської продукції. При цьому дотувалися лише певні категорії виробників та обмежена кількість підприємств, в свою чергу селяни цих коштів не отримували. При цьому не врахований був досвід інших країн, який показав не ефективність виробничі дотації, та загострення соціально-економічних та екологічних проблем внаслідок нерівномірного розподілу даних коштів по різних регіонах та між різними групами впливу. До негативних явищ такого підходу можна віднести ситуацію із вилученням з сільських територій значної частини валової доданої вартості великими корпоративними структурами у вигляді прибутків та заробітної плати високооплачуваних менеджерів та спеціалістів, які не проживають у сільській місцевості. При цьому спостерігається ситуація, коли місцеві фермери та особисті селянські господарства для поліпшення умов життєдіяльності на сільських територіях вкладають здійснюють майже вдвічі більший вклад створеної у сільському господарстві валової доданої вартості на відміну від сільськогосподарських підприємств [1]. Такий підхід викликав появу значної нерівності стосовно не великої групи осіб та підприємств, які через недосконалість системи взаємовідносин мають високим рівнем добробуту, та переважаючою кількістю сільських жителів, домогосподарств та суб'єктів господарювання (фермерів) що внаслідок такої дискримінації мають значно нижчий рівень доходів порівняно із іншими категоріями населення.

Реалізація політики сільського розвитку має забезпечити поєднання сільськогосподарського виробництва та сільських жителів, підтримуючи при цьому конкурентоспроможність дрібних виробників сільськогосподарської продукції, розвиток локальних продовольчих ринків, та забезпечення мобілізації місцевих активів з метою розширення напрямків неаграрної діяльності сільських жителів. Розвиток інвестування селянських домогосподарств, підтримка фермерських господарств сімейного типу, забезпечення прав сільських жінок та молоді, захист вразливих прошарків населення формують потенціал потужного розвитку економіки регіону зокрема та країни в цілому в довготривалій перспективі, забезпечуючи підтримку виробників якісного продовольства, поліпшуючи захист навколишнього середовища та розвиток послуг сільської гостинності.

Ніхто не повинен залишитися без уваги — це базовий принцип інклюзивного сільського розвитку [6]. Для забезпечення головної мети сільського розвитку — підвищення соціальних стандартів та якості життя, це означає розширення даного поняття, та його вихід елементів, які стосуються лише доходів. Для економічного зростання обов'язковими стають соціальні аспекти; а селянин перетворюється на головну діючу особу, яка забезпечується відповідними можливостями та політичними повноваженнями поряд із економічними та соціальними складовими розвитку. Завдяки інклюзивному сільському розвитку відбувається поліпшення якості життя усіх громадян в межах взаємопов'язаних між собою сфер: економічної, соціальної та політичної.

В межах економічна складова інклюзивного розвитку сільських регіонів потрібно забезпечити рівні можливостей для бідних та малозабезпечених груп населення отримувати ефект від економічного зростання агропродовольчої сфері на умовах швидших темпів росту рівня середніх доходів, в порівнянні з ростом середніх доходів у економіці країни загалом [1]. Для цього застосовуються спеціальні механізми розширення фінансування сільських регіонів, відбувається стимулювання високодохідних напрямків сільського господарства: розвиток садівництва та овочівництва з забезпеченням зберігання та переробки даної продукції, квітникарство, броварство, бджільництво, виробництво молокопродуктів, виробництво та обробка м'яса та риби, надання їм ексклюзивних характеристик (крафтова продукція), створення умов для локальної переробки сільськогосподарської продукції, формування ланцюжків постачання сільськогосподарської продукції, та поліпшення управління ними. В межах економічної складової важливе значення має зменшення міжгалузевої та галузевої нерівності в доходах.

Для реалізації соціальної складової інклюзивного сільського розвитку важливу роль відіграє підтримку соціального розвитку бідних та малозабезпечених, підтримка гендерної рівності та розширення можливостей для жінок, реалізація заходів по мінімізації нерівностей в розрізі окремих соціальних напрямків, посилення соціального захисту, формування соціальних мереж сільського населення. Головне завдання соціальної складової полягає у збільшенні та якісному оновленні людського і соціального капіталу сільської місцевості. Реалізація цих завдань відбувається завдяки навчання сільських мешканців новим навичкам, здатним забезпечити ними набуття соціально-економічних та екологічних переваг; підвищення рівня освіченості стосовно якості та безпеки продуктів харчування; удосконалення інформаційного забезпечення; покращення доступу до фармацевтичних послуг [6]. Це дозволить мешканцям сільських громад, у межах свого місця проживання, отримати додатковий доступ до нових економічних та політичних можливостей.

В мажах політичного елементу інклюзивного сільського розвитку повинно сформуватися селоцентричне інституційне середовище, розбудовою якого мають займатися безпосередні мешканцями сільської місцевості, з урахуванням для власних потреб. В даному процесі активну підтримку повинні надавати держава та місцеве самоврядування, яка має реалізуватися

завдяки розширенню можливостей для жителів сільської місцевості, особливо що стосується підтримки бідних та малозабезпечених людей, жінок, дітей, етнічних меншин, рівноцінно та ефективно приймати участь у розвитку політичного середовища в межах сільської місцевості та за її межами; забезпечити гарантування прав сільських жителів, які визначаються ООН у «Декларації про права селян та інших людей, які працюють у сільській місцевості» [6]. Реалізація політичної складової відбувається завдяки посиленню репрезентативної ролі держави в сільській місцевості, розвитку спеціалізованих сільських інституцій та посилення ролі роль громадянського суспільства.

Активний розвиток економічної, соціальної та політичної інклюзії має на меті створити умови для появи у сільських спільнот в першу чергу економічні переваги – прямих і опосередкованих. В свою чергу реалізація економічних та політичних переваг перетворюється у соціальні. При цьому за умов отримання економічних і соціальних переваг сільськими мешканцями, вони отримають більшу вагу в політичних процесах, що відбуваються на їх територіях, більше можливостей на регіональному та національному рівнях стосовно захисту власних прав, завдяки комплексному ефекту від реалізації складових інклюзивного сільського розвитку. Політика інклюзивного сільського розвитку дозволяє реалізувати зміни сільської місцевості за активної участі держави, залучаючи самими селян для поліпшення якості їх життя та подолання бідності. В даних умовах на державу покладається завдання сформувати нове інституційне середовище, здатне реалізувати трансформації, що сприятимуть зменшенню нерівності, дискримінації та маргіналізації сільських мешканців. За таких умов селянин стає визначальною фігурою для реалізації у сільському господарстві глобальних цілей сталого розвитку, покращуючи при цьому власний добробут за підтримки держави.

Розглядаючи дефініції аграрне зростання, соціально-економічний, аграрний та розвиток сільських територій – слід відмітити взаємозв'язок даних процесів, які знаходять своє відображення в межах загального суспільного прогресу. В той же час інклюзивність – стає політичним вибором, який приймається на загально-державному рівні та не може формуватися сама по собі. Саме через поширення заходів на державному рівні відбувається її реалізація, таким чином створюються умови для використання можливостей та протистояння загрозам для сільських жителів, що часто виникає через погане регулювання процесів аграрного зростання в процесі ринкової лібералізації. В межах інклюзивного сільського розвитку відбувається зміна структури землеволодінь та технології, більшого значення відводиться людському потенціалу сільських мешканців, відбувається перерозподіл населення та робочої сили, на користь сільської місцевості, що дозволяє генерувати вигоди, які розширюють можливості сільських територій.

Для удосконалення обґрунтування напрямків соціально-економічного розвитку, включаючи інноваційно-інвестиційний та інклюзивний підходи перспективним є використання економіко-математичні методів. Моделювання діяльності в агропродовольчій сфері характеризується досить високим ступенем невизначеності, що визначає потребу врахування

імовірність виникнення помилок при виборі можливих напрямків розвитку. Особливої уваги заслуговують підходи, спрямовані на побудову економіко-математичних моделей оптимізації виробництва.

Запропонуємо деякі стохастичні моделі оптимізації структури аграрних суб'єктів господарювання регіону та їх особливості з урахуванням інституційних чинників.

Формування економіко-математичної моделі що має забезпечити оптимізацію виробництва містить наступні етапи:

1. Побудова цільової функції, відповідно до встановленої мети.
2. Встановлення базових припущень економіко-математичної моделі оптимізації, що є базисом побудови.
3. Встановлення обмежень у вигляді лінійних функцій.
4. Пошук оптимального рішення, яке розраховується при використанні симплекс-методу.

Для отримання оптимального плану поєднання галузей а агропродовольчій сфері для суб'єктів господарювання доцільно використати економіко-математичні методи, які дозволяють визначити комбінацію найбільш ефективного поєднання виробничих, фінансових, матеріальних та трудових ресурсів [6]. В якості критеріїв оптимальності для такого роду задачі виступають: максимум прибутку чи валової продукції; мінімум фінансових затрат витрат за умови фіксованого обсягу виробництва. Оптимальні обсяги виробництва сільськогосподарської сировини та вибір напрямків її переробки; площа багаторічних насаджень та сільськогосподарських культур; обсяги поголів'я тварин та птиці; розширення виробничих потужностей через оптимізацію наявних та потреби за наявністю; обсяги виробництва вторинної сировини і забезпечення її використання та переробки; вартісні показники — це основні груп змінних величин які будуть визначені в процесі рішення задачі економіко-математичного моделювання [2; 4; 5]. Ключовим елементом математичного моделювання економічних процесів виступає вірна побудова економіко-математичної задачі, яку ми маємо вирішити.

В процесі побудови задачі встановлюємо її чітка економічне формулювання, в межах якого розглядаємо мета рішення, визначаємо плановий період розрахунків, встановлюємо та обраховуємо чіткі параметри об'єкта із розрахунком кількісних значень, визначаємо виробничо-економічні зв'язки, та інші чинники і умови, які в повній мірі характеризують процес, в межах якого нами проведено моделювання.

Висновки. У сучасних ринкових умовах господарювання для агропродовольчої сфери агробіологічного потенціалу вже недостатньо для забезпечення ефективного існування та розвитку. Відповідно на порядку денному є використання моделей розвитку суб'єктів орієнтованих на забезпечення високого рівня конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках. Запропонована нами економіко-математична модель оптимізації виробництва дозволяє суттєво збільшити прибутковість виробничої діяльності, що надає додаткові можливості для удосконалення соціально забезпечення сільських мешканців.

1. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки: наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України Бородіної О.М., д-ра екон. наук Шубравської О.В.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2018. С. 117–121.
2. Перебийніс В.І., Федірець О.В. Використання теорії масового обслуговування для моделювання. Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 16–17 листопада 2017 року). Полтава: ПУЕТ, 2018. С. 140–143.
3. Політика сільського розвитку на базі громад: наук. доп. / за ред. чл.-кор., д.е.н. О.М. Бородіної; чл.-кор., д.е.н. І.В. Прокопи; д.е.н. О.Л. Попової; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2015. 70 с.
4. Рогоза М.Є., Вергал К.Ю. Вибір ефективної стратегії інноваційного розвитку засобами теорії графів. Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск 235: В 4т. т. III. Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. 272 с.
5. Смолінський В. Моделювання інноваційного розвитку аграрних підприємств. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК. 2014. № 21(1). С. 332–337.
6. Федірець О.В. Розвиток агропродовольчої сфери як соціально-економічної системи: теорія, методологія, практика. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, 2021. 448 с.
7. Khodakivska O., Voronko-Nevidnycha T. Integration of Agile methods into the management system as a tool for increasing the effectiveness of strategic management in the agri-food sector. *Ekonomika APK*. 2023. Vol. 30(2). pp. 49–56.
8. Markina I., Somych N., Shkilniak M., Chykurkova A., Lopushynska O. Managing resource-saving development of agri-food enterprises in the context of food security and sustainability: strategic aspects. *Central European Management Journal*. 2021. Vol. 29(3). pp. 114–135.
9. Tereshchenko S., Kulinich T., Matienko V., Tymchyna Y., Nevmerzhytska S., Ievseitseva O. Financial and marketing innovative management of ecological agribusiness. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 6(53). pp. 487–500.
10. Verhun M., Oliinyk A., Popovychenko H., Pomaz O., Ishchejkin T., Verhun A. Organizational and innovation management of financial and personnel support for the intellectual potential of higher education institutions. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Vol. 2(55). pp. 569–587.

1. Ahrarnyi i silskyi rozvytok dlia zrostannia ta onovlennia ukrainskoi ekonomiky: naukova dopovid (2018), za red. chl.-kor. NAN Ukrainy Borodinoi O.M., d-ra ekon. nauk Shubravskoi O.V.; NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozu. NAN Ukrainy. Kyiv. S. 117–121. [in Ukrainian].
2. Perebyinis V.I., Fedirets O.V. (2018), Vykorystannia teorii masovoho obsluhovuvannia dlia modeliuvan-nia. *Ekonomika sohodni: problemy modeliuvan-nia ta upravlinnia: materialy VII Vseukrainskoi naukovo-praktych-noi internet-konferentsii* (m. Poltava, 16–17 lystopada 2017 roku). Poltava: PUET. S. 140–143. [in Ukrainian].
3. Polityka silskoho rozvytku na bazi hromad: nauk. dop. (2015), za red. chl.-kor., d.e.n. O.M. Borodinoi; chl.-kor., d.e.n. I.V. Prokopy; d.e.n. O.L. Popovoi; NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozu. NAN Ukrainy». Kyiv. 70 s. [in Ukrainian].
4. Rohoza M.Ie., Verhal K.Iu. (2008). Vybir efektyvnoi stratehii innovatsiinoho rozvytku zasobamy teorii hrafiv. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky: Zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 235: V 4t. t. III. Dnipropetrovsk: DNU*. 272 s. [in Ukrainian].
5. Smolinskiy V. (2014). Modeliuvan-nia innovatsiinoho rozvytku ahrarnykh pidpriemstv. *Visnyk Lvivskoho natsionalnogo ahrarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika APK*. Vol. 21(1). S. 332–337. [in Ukrainian].
6. Fedirets O.V. (2021). Rozvytok ahroprodovolchoi sfery yak sotsialno-ekonomichnoi systemy: teoriia, metodolohiia, praktyka. *Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia doktora ekonomichnykh nauk za spetsialnistiu 08.00.03 – ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom. Poltavskiy derzhavnyi ahrarnyi universytet, m. Poltava*. 448 s. [in Ukrainian].
7. Khodakivska O., Voronko-Nevidnycha T. (2023), Integration of Agile methods into the man-agement system as a tool for increasing the effectiveness of strategic management in the agri-food sector. *Ekonomika APK*. vol. 30(2), pp. 49–56. [in English]
8. Markina I., Somych N., Shkilniak M., Chykurkova A., Lopushynska O. (2021), Managing resource-saving development of agri-food enterprises in the context of food security and sustainability: strategic aspects. *Central European Management Journal*. vol. 29(3), pp. 114–135. [in English]

9. Tereshchenko S., Kulinich T., Matienko V., Tymchyna Y., Nevmerzhytska S., Ievseitseva O. (2023), Financial and marketing innovative management of ecological agribusiness. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. vol. 6(53), pp. 487–500. [in English]
10. Verhun M., Oliinyk A., Popovychenko H., Pomaz O., Ishchejkin T., Verhun A. (2024), Organizational and innovation management of financial and personnel support for the intellectual potential of higher education institutions. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. vol. 2(55), pp. 569–587. [in English]